

Assignatura	28932 Iconografia de l'Art Antic				
Professor	<i>Anabel Villalonga Gordaliza</i>				
Cicle	Primer	Quadrimestre	Segon	Crèdits 6	Tipus Obligatòria
Curs	Primer	Horari	Dilluns i Dimecres (08:30 a 10:00)		Grup 1

Contingut:

Estudi de les imatges elementals de l'art de les cultures antigues desenvolupades al Pròxim Orient i a Egipte, incidint especialment en aquell repertori d'imatges i actituds, dotades d'un missatge simbòlic, que en l'art egipci varen ésser establertes des d'un primer moment. Esdevé un complement indispensable per poder assimilar les fórmules d'expressió i del significat de les obres d'art estudiades a l'assignatura d'Història de l'Art Antic.

Objectius:

Capacitar l'estudiant per reconèixer els esquemes iconogràfics més habituals de l'art de les cultures esmentades, així com per saber identificar els personatges, els motius i els atributs representatius bàsics d'aquests esquemes. També s'adquirirà el coneixement necessari per a la comprensió del significat d'aquestes imatges.

Temari:

- I. **Definició d'iconografia i d' iconologia.** Continuïtat i variació de les imatges. Fonts per a l'estudi de la iconografia mesopotàmica i egípcia.
- II. **Iconografia de les cultures de l'Àsia Anterior i d'Egipte.**
 1. Les divinitats a Mesopotàmia:
 - 1.2 La gran triada de la creació: Anu, Enlil i Ea o Enki.
 - 1.3 La triada menor: Inanna o Ishtar, la deessa mare. Sin, Shamash i Adad.
 - 1.4 Altres déus i genis. L'heroi Gilgamesh.
 2. Les formes híbrides a Mesopotàmia: Imdugud i l'home –toro.
 3. El motiu del "Senyor dels Animals" : dels antecedents mesopotàmics a la tomba de Hieracòpolis i el ganivet de Gebel-el-Araq. Sotmetre l'animal. La transició d'animal a deïtat.
 4. Iconografia reial: de l'estudi de la maça del rei Escorpí als relleus ramèsides de l'Imperi Nou.
 5. Iconografia divina:
 - 5.1 Els grans déus heliopolitans de la creació: Atum, Shu i Tefnut, Nut i Geb.
 - 5.2 El déu universal d'Hermòpolis: Amón-Re.
 - 5.3 Els déus del cel i els déus-reis: Re-Harakhte i Horus
 - 5.4 Deesses mares i de l'amor: Hathor, Isis
 - 5.5 Déus i homes: Osiris, el senyor del món dels morts i Maat, la personificació de la justícia i la veritat. Anubis, Thot, Thoeris, Bastet i Bes
 6. Iconografia profana: els relleus i les pintures de les tombes privades de Tebes.

Avaluació del Curs:

Examen final.

Tutoria Integrada:

Es durà a terme a una de les aules de la biblioteca i el seu objectiu consisteix en la realització d'exercicis pràctics en grups de vint alumnes que inclouen l'anàlisi iconogràfic d'algunes imatges, lectures com també plantejar aquest espai tutorial per aclarir dubtes i reforçar idees claus .

Bibliografía:

General:

- ALDRED, C., *Arte egipcio*. Barcelona: Destino, 1993.
- BENDALA, M.; LÓPEZ GRANDE, M. J., *Arte egipcio y del Próximo Oriente*. Madrid: Historia 16, 1996.
- BIENKOWSKI, P.; MILLARD, A. (eds.), *Dictionary of the Ancient Near East*. London: British Museum Press, 2000.
- BRODRICK, M; MORTON, A.A., *Diccionario básico de Arqueología egipcia*. Barcelona: Obelisco, 2001.
- LURKER, M., *The gods and symbols of ancient Egypt. An illustrated dictionary*. Londres: Thames & Hudson, 1994.
- MANNICHE, L., *El arte egipcio*. Madrid: Alianza Forma, 2001.
- MICHALOWSKI, K., *Arte y civilización de Egipto*. Barcelona: Gustavo Gili, 1969.
- POSENER, G., *Dictionnaire de la civilisation égyptienne*. París: Fernand Hazan, 1988.
- SCHULZ, R.; SEIDEL, M (eds.), *Egipto. El mundo de los faraones*. Colonia: Könemann, 1997.
- REVILLA, F., *Diccionario de iconografía y simbología*. Madrid: Cátedra, 1995.
- VANDIER, J., *Manuel d'archéologie égyptienne*. París: Gallimard, 1952-69.
- V.V.A.A., *Egyptian Art in the Age of Pyramids*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1999.
- V.V.A.A., *Égypte Romaine. L'autre Égypte*. Musées de Marseille, 1997.

Iconografía:

- BAINES, J., "Communication and display: the integration of early Egyptian art and writing", *Antiquity*, vol. 63, nº 240. Sept. 1989, Oxford University Press. [p. 471-482].
- BIALOSTOCKI, J., "Iconography and Iconology", *Encyclopedia of World Art*, vol. VII. New York: 1963, p. 769-781.
- CASTAÑEIRAS, M.A., *Introducción al método iconográfico*. Barcelona: Ariel, 1998.
- DAVIS, W., *The canonical tradition in ancient Egyptian art*. Cambridge University Press, 1989.
- GIEDION, S., *El presente eterno: los comienzos de la arquitectura*. Madrid: Alianza, 1988. [Vid. Cap. I-IV, p. 23-183].
- TEFNIN, R., "Discours et iconicité dans l'art Égyptien", *Annales d'Histoire de l'Art & Archaeologie*. Vol. V, 1983, Université Libre de Bruxelles. [p. 5-18].
- WILKINSON, R.H., *Symbol and magic in Egyptian Art*. London: Thames & Hudson, 1994.
- WILKINSON, R.H., *Cómo leer el arte egipcio*. Barcelona: Crítica, 1995.

Iconografía del faraó

- CERVELLÓ, J., "Azaiwo, Afyewo, Asoiwo. Reflexiones sobre la realeza divina africana y los orígenes de la monarquía faraónica", *Aula Orientalis. Revista de Estudios del Próximo Oriente Antiguo*. Nº 1, Enero 1993, vol. XI, Sabadell. [p. 5-57]
- HORNUNG, E., "El faraón" en DONADONI, S., *El hombre egipcio*. Madrid: Alianza, 1991.
- DAVIS, W., *Masking the blow. The scene of representation in Late Prehistoric Egyptian Art*. Oxford: University of California Press, 1992.
- PÉREZ LARGACHA, A., "La Paleta de Narmer" *Aegyptiaca Complutensis. Revista de la Universidad de Alcalá*, "De Narmer a Ciro (3150 a.C.- 642 d.C)", nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 27-36]

Religió oriental i egípcia:

- BONNET, H., *Reallexikon der Agyptischen Religionsgeschichte*. Berlín: Walter de Gruyter, 1971.
- BUDGE, E.; WALLIS, A., *The gods of the Egyptians or studies in Egyptian mythology*. New York: 1696.
- CID, C., *Mitología oriental ilustrada*. Barcelona: Vergara, 1968.
- DAUMAS, F., *La civilización del Egipto faraónico*. Barcelona: Juventud, 1972 [Vid. Cap. VII: "La religión y el pensamiento"].
- FINKEL, I.L.; GELLER, M.J. (eds), *Sumerian gods and their representations*. Groningen: Styx, 1997. [Vid. "Sumerian gods: combining the Evidence of Texts and Art" p. 1-10; "Moon, boats and battle" p. 11-17; More insights into representations of the Moon God in the Third and Second Millenium B.C" p. 19-31; "Myths in Mesopotamian art" p. 135-158.]
- FRANKFORT, H. A., *Ancient Egyptian religion, an interpretation*. New York: Harper & Row, 1961.
- FRANKFORT, H; WILSON, J.A et alt., *El pensamiento prefilosófico. Egipto y Mesopotamia*. México: Fondo de Cultura Económica, 1967. 3ª ed.
- FRANKFORT, H.A., *Reyes y dioses. Estudio de la religión del Oriente Próximo en la antigüedad*. Madrid: Alianza, 1981.
- GRAY, J., *Near Eastern mythology*. England: Hamlyn, 1969. [Vid. p.12-55]
- GRIMAL, P., *Mitologías del Mediterráneo al Ganges*. Barcelona: Planeta, 1973. 3ª ed.
- HART, G., *Mitos egipcios*. Madrid: Akal, 1994.
- IONS, V., *Egyptian Mythology*. London: Hamlyn, 1968.
- KLIMA, J., *Sociedad y cultura en la antigua Mesopotamia*. Madrid: Akal, 1983. 2ª ed.
- VON SODEN, W., *Introducción al orientalismo antiguo*. Sabadell: AUSA, 1987.
- V.V.A.A., *Religion in Ancient Egypt. Gods, myths and personal practice*. London: Routledge, 1991. [Vid. Cap. 1. "Divinity and deities in Ancient Egypt", D.P. Silverman].

Altres aspectes diversos:

- BASTIN, D., "À propos d'une scène de la vie quotidienne en Egypte ancienne: la chasse au filet hexagonal", *Annales d'Histoire de l'Art & Archeologie*, vol. VI, Université Libre de Bruxelles, 1984. [p. 5-14].
- KLINGENDER, F., *Animals in art and thought to the end of the Middle Ages*. London: Routledge, 1971. [Vid. Cap. 2: "Animal art in the ancient near east"].
- LLAGOSTERA, E., "La zoolatría en el Antiguo Egipto" *Aegyptiaca Complutensia*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 83-89]
- VAZQUEZ HOYS, A.M., "La serpiente en Egipto" *Aegyptiaca Complutensia*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p.93-113]